

ภาคผนวก ง

รายละเอียดเพิ่มเติมของศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพ
ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ศิลปะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ (ปัญญา เทพสิงห์, 2542 : 33 ; วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2524 : 11) คือ

1. วิจิตรศิลป์ (Fine Art) เป็นศิลปะบริสุทธิ์ที่มุ่งเน้นให้เกิดความงาม ความสะพือใจ ศิลปะสายนี้จะเน้นที่คุณค่าด้านสุนทรียภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการด้านจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์ (รวมทั้งหมด 6 แขนง)
 - 1.1 ทัศนศิลป์ (Visual Art) (4 แขนง) ได้แก่
 - จิตรกรรมและการวาดเขียน (Painting and Drawing)
 - ประติมากรรม (Sculpture) การแกะสลัก การปั้นหล่อ
 - สถาปัตยกรรม (Architecture) การออกแบบอาคาร ภูมิสถาปัตยกรรม ผังเมือง
 - ภาพพิมพ์ (Graphic Art)
 - 1.2 โสตศิลป์ (Audio Art) คือการรับรู้ความงามหรือสุนทรีย์ได้จากการฟัง ได้ยินหรือจากการอ่านตัวอักษร ได้แก่ ดนตรีและวรรณคดี (1 แขนง)
 - 1.3 โสตทัศนศิลป์ (Audio - Visual Art) คือการแลเห็นรูปลักษณะการเคลื่อนไหวพร้อมกับการได้ยินเสียงจังหวะทำนองไปด้วย เช่น นาฏศิลป์ การละคร ภาพยนตร์ (1 แขนง)
2. ศิลปะประยุกต์ (Applied Art) (รวมทั้งหมด 8 แขนง) เป็นงานศิลปะที่นำความงามมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยเน้นที่ประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ ได้แก่
 - 2.1 หัตถกรรม (Crafts) ศิลปะที่ผลิตด้วยมือเป็นหลัก มุ่งเน้นความงามประณีตและประโยชน์ใช้สอยร่วมกัน (7 แขนง) ได้แก่
 - งานโลหะ (Metal Work)
 - งานไม้ (Wooden Work)
 - เครื่องเคลือบดินเผา (Ceramic)
 - การประดับกระเบื้อง (Mosaic and Tile)
 - เครื่องแก้ว (Glassware)
 - ผ้าและเส้นใย (Textile)
 - อื่นๆ

2.2 อุตสาหกรรมศิลป์ (Industrial Art) คือศิลปะที่ผลิตขึ้นเพื่อความสวยงามทางกาย ต่างจากหัตถกรรมที่กระบวนการผลิตที่ต้องใช้เครื่องจักรในการทุ่นแรงเพื่อที่จะสามารถผลิตได้จำนวนมากๆ (1 แขนง)

2.5.3 วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต

2.5.3.1 วัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติ การดำเนินชีวิตที่ดำรง เป็นสิ่งที่สะสมสืบทอดและแพร่ขยายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานในแต่ละกลุ่มชนของมนุษย์ (วาสนา บุญสม, 2541 : 11) จนเห็นลักษณะเด่นของสังคมมนุษย์นั้นๆ อันเป็นสิ่งแสดงอัจฉริยะและคุณค่าของมนุษยชาติ (สุพิศวง ธรรมพินทา, 2543 : 54)

2.5.3.2 ประเพณี

ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกันเป็นระเบียบแบบแผนที่เห็นว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และมีการปฏิบัติสืบต่อๆ กันมา (สมชัย ใจดีและยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2541 : 6) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันเป็นแบบแผนของความประพฤติหรือการปฏิบัติที่คนในกลุ่มสังคมเดียวกันยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ (อุทัย หิรัญโต, 2526 : 264)

2.5.3.3 กิจกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวใต้

กิจกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวใต้แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่

(1) วัฒนธรรมการกินของชาวใต้ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. รับประทานข้าวเจ้าเป็นหลัก ส่วนข้าวเหนียวนิยมใช้ประกอบเป็นขนวน
2. ส่วนมากรับประทานข้าวเป็นอาหารหนักเพียงวันละ 2 มื้อ คือ มื้อเช้าและ
มือเย็น
3. อาหารมื้อหนึ่งจะมีกับข้าวเพียงน้อยอย่าง
4. ใครไปอาศัยบ้านอื่นรับประทานมื้อเช้ามักจะถูกตำหนิ
5. ชอบอาหารรสจืด คือ เปรี้ยวจืด เผ็ดจืด
6. นิยมใช้หม้อดินเผาในการหุงต้มอาหาร
7. สมัยก่อนนิยมเปิบด้วยมือ
8. แต่ละมื้อผักสดเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะขาดไม่ได้
9. แต่ละคนรับประทานอาหารอิ่มแล้ว(ยกเว้นแขก) ถือเป็นนิสัยที่ดำรงที่แต่ละคนจะต้องล้างขามข้าวของตนทันที

10. ขณะรับประทานอาหารแต่ละคนจะไม่ดื่มเครื่องดื่มร้อนแต่จะเผ็ดหรือข้าวติดคอ ภาชนะใส่น้ำดื่มมักจะใช้ร่วมกัน หรือไม่ก็แยกเฉพาะผู้ใหญ่กับเด็ก โดยมีรพยาทต้องรอให้ผู้ใหญ่รับประทานอาหารเสร็จก่อนและดื่มน้ำก่อน

11. อาจมีขนมหวานหรือผลไม้ เรียกว่า กินแก้เผ็ด หรือ ลบปาก

12. ประเพณีจัดงานเลี้ยง มีหลายลักษณะ ที่สำคัญมี 3 อย่าง

ก. กินงาน เป็นหน้าที่ของญาติมิตรที่จะต้องไปช่วยเหลือ เช่น งานศพ งานบวช งานแต่งงาน ญาติมิตรที่สนิทถือเป็นประเพณีที่จะต้องจัดหาของกินของใช้ไปช่วยเหลือจนสุดความสามารถ

ข. กินแขก เป็นงานเลี้ยงที่เจ้าภาพออกบัตรเชิญแขก ซึ่งเรียกว่า “บอกแขก” โดยเจ้าภาพมีความประสงค์จะให้แขกมอบเงินเป็นของกำนัล ถ้ามีการผลัดเปลี่ยนกันเชิญไป “กินแขก” ผู้ที่รับเชิญครั้งหลังควรจะให้เงินแก่เจ้าภาพให้มากกว่าที่เขาเคยให้แก่ตน หรืออย่างน้อยก็ควรจะทำกัน ยกเว้นจะเห็นได้ชัดว่ากำลังตกอับอย่างแรง และสุดวิสัยจริงๆ

ค. กินวาน คืองานที่เจ้าภาพไหว้วานให้เพื่อนบ้านไปช่วยกันลงแรงทำงานให้แก่ตน เจ้าภาพต้องจัดเตรียมอาหารเลี้ยงผู้ที่ไปช่วยงานทุกคน

13. การถนอมอาหาร

การถนอมอาหารที่ชาวใต้นิยมใช้กันมาก จำแนกได้ 5 วิธีคือ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์สารานุกรมเล่ม 1, 364)

ก. วิธีควบคุมความชื้นและอุณหภูมิ เช่น ลูกเนียงเพาะ, การเก็บข้าวเป็นเลียง เป็นต้น

ข. วิธีตากแห้ง ได้แก่ พริก, กั้วย, ข้าวเกรียบ เป็นต้น

ค. วิธีรมควัน เช่น ปลาอย่าง

ง. การหมักหรือการดอง เช่น กุ้งส้ม, ปลาทุเค็ม, สะตอดอง, กะปิ เป็นต้น

จ. วิธีเชื่อมหรือกวน เช่น กั้วยกวน สับปะรดกวน

(2) วัฒนธรรมการสร้างที่อยู่อาศัย

ลักษณะเรือนไทยภาคใต้มีดังนี้

- ไม่ฝังเสาลงในดิน จะวางเสาบนดินเสา
- หลังคาเตี้ยและลาดชัน ปลายเสาเอนเข้าเล็กน้อย
- ยกพื้นสูง
- นิยมปลูก “ลอยหวัน” คือ ปลูกให้ด้านยาวของบ้านพุ่งไปทิศตะวันตก

และตะวันออก

- หน้าจั่วนิยมปิดทึบ

(3) วัฒนธรรมการละเล่น การละเล่นพื้นเมืองของภาคใต้ได้แก่

1) หนังตะลุง เป็นการแสดงประเภทเล่าเรื่องด้วยการขีดรูปเล่นเงา เล่าเรื่องด้วยบทเจรจา บทบรรยายและใช้บทกลอนประกอบ มีการสอดแทรกคำสอน ความสำคัญอยู่ที่ นายหนัง (คนเชิด) ซึ่งมีลีลาการเชิดเฉพาะตัวต่างกันไปตามนิสัยและบทบาทของตัวละคร นิยมเล่นในงานสมโภช หรืองานเฉลิมฉลองต่างๆ ไม่นิยมเล่นในงานแต่งงาน (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 17, 8306)

2) โนราหรือมโนห์รา เป็นการละเล่นพื้นเมืองที่สืบทอดกันมานาน และนิยมกันอย่างแพร่หลายในภาคใต้ เป็นการละเล่นที่มีทั้งการร้อง การรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่อง มีองค์ประกอบหลักของการแสดงคือ การรำ, การร้อง, การทำบทซึ่งเป็นการวัดความสามารถในการตีความหมายของบทร้องเป็นทำรำ ให้คำร้องและทำรำสัมพันธ์กัน, การรำเฉพาะอย่าง ซึ่งใช้แสดงเฉพาะโอกาส เช่น รำในพิธีไหว้ครู, การเล่นเป็นเรื่องเพื่อความสนุก มักเล่นถ้ามีเวลาแสดงมากพอหลังจากอวดการรำ, การร้องและการทำบทแล้ว (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 8, 3871)

3) เพลงบอก เป็นการแสดงบทกลอนโดยมีฉันทลักษณ์เฉพาะ มีจังหวะและลีลาในการขับร้อง มีลูกคู่รับ อาจร้องขับเดี่ยวหรือร้องโต้ตอบกัน เป็นการใช้ไหวพริบแก้คำ อวดความสามารถ ไม่มีการรำหรือการแสดงประกอบ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 11, 5531)

4) ลิเกป่า บางแห่งเรียก “ลิเกแขกแดง” บางแห่งเรียก “ลิเกบก” มักแสดงในหมู่บ้านชาวไทยมุสลิมฝั่งทะเลตะวันตก ลิเกป่าต่างกับลิเกสตูดิโอที่ลิเกปานอกเหนือจะแสดงแขกหรือออกแขกบงกชปฏิภาณไหวพริบแล้ว ยังแสดงเป็นเรื่องเป็นราว ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทย (ประพนธ์ เรื่องณรงค์, 2523 :13)

5) ร้องเง็งแบบชาวบ้าน เล่นในจังหวัดภาคใต้ฝั่งตะวันตกและสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คล้ายการรำวง มีการรำเป็นคู่ๆ ชาย หญิง ผลัดเปลี่ยนกันร้องบทกลอนตามจังหวะดนตรี เครื่องดนตรีที่ใช้ มีกลองแขก ฆ้อง และไวโอลิน (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 372)

6) ร้องเง็งแบบราชสำนัก มีท่าเต้นรำแตกต่างกันไปตามลักษณะเพลง ไม่มีการร้องประกอบ นิยมเล่นกันในจังหวัดปัตตานี มีท่ารำที่เป็นแบบฉบับแน่นอน (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 372)

7) สิละหรือซีละ เป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวอย่างหนึ่งของไทยมุสลิม คล้ายคาราเต้ ยูโด กังฟู หรือมวยไทย เป็นการต่อสู้ด้วยมือเปล่า เน้นให้เห็นลีลาการเคลื่อนไหวอย่างสง่างาม (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 16, 8029)

8) กาทลอ เป็นดนตรีพื้นเมืองประเภทเครื่องประโคมเก่าแก่ของภาคใต้ ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมมลายู เดิมใช้ในในงานศพ งานบวชนาค และงานบุญต่างๆ แต่ปัจจุบันนิยมเล่นในงานศพเป็นส่วนใหญ่ เครื่องดนตรีที่ใช้มี 3 อย่างคือ ปี่ กลองทน และฆ้อง (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 386)

9) สวดมาลัย เป็นการละเล่นในงานศพ ทำนองเดียวกับที่ภาคกลาง เรียกว่าสวดศฤงคาร ส่วนใหญ่เล่นหลังเสร็จพิธีสงฆ์ มีบทร้องด้วยเพลงนอก สำนอก หรือใบสวด โดยเรื่องราวตัดตอนมาจากวรรณคดีต่างๆ เป็นการเล่นที่สนุกสนาน แต่ปัจจุบันหาดูได้ยากขึ้นทุกที่ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 16, 7822)

10) มะโย่ง เป็นละครประเภทหนึ่งของไทยมุสลิมภาคใต้ เชื่อว่ามีที่ บัตตานีประมาณ 700 ปีมาแล้ว แล้วจึงแพร่หลายไปสู่มาเลเซีย การแสดงมะโย่งเริ่มด้วยคนสี่ “รือ บับ” ซึ่งมีลักษณะคล้ายซอทางภาคเหนือ แต่แตกต่างกันที่รูปร่างและสาย นั่งกลางวงหน้าเวที หัน หลังให้ผู้ชม นักดนตรีคนอื่นๆ นั่งล้อมเป็นรูปครึ่งวงกลม หันหน้ามาทางวงดนตรีหรือผู้ชม จากนั้น เปาะโย่ง(พระเอก) จะเริ่มต้นไหว้ครู และแสดงโดยใช้เวลาไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความสั้นยาวของเนื้อ เรื่อง บางเรื่องแสดงถึง 3 คืน หรือ 7 คืน (เสนีย์ มะดากะกุล. 2523 :49)

11) ชัมเปง เป็นนาฏศิลป์แบบหนึ่งของชาวไทยมุสลิม ทางชายแดนภาค ใต้ของประเทศไทย มีลีลาการเต้นคล้ายคลึงกับการเต้นรอกเง็ง มักแสดงในโอกาสต้อนรับแขก สำคัญของท้องถิ่น หรือเมื่อมีงานรื่นเริง โดยใช้เครื่องดนตรี 3 ชนิดคือ มอรูวัส ซึ่งก็คือ รำมะนา ขนาดเล็กนั่นเอง คาบูกมีลักษณะคล้ายซอ อีกชนิดคือ ฆ้อง (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 5, 2238)

12) หนังตะลุงคน หรือหนังไซน เป็นการละเล่นที่ดัดแปลงจากหนังตะลุง โดยใช้คนจริงแสดงแทนการใช้รูปหนังตะลุงขีด ตัวแสดงแต่ละตัวจะร้องบทและเจรจาเอง (มูลนิธิ สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 17, 8325)

13) ลิเกฮูลู มีความหมายตามพจนานุกรม Kamus Dewan ของสมาคม ภาษา และหนังสือสหพันธรัฐมาเลเซีย หมายถึง การแสดงที่มีขึ้น ณ. หมู่บ้านชนบท ทางทิศเหนือ ของลำน้ำ ในประเทศไทยมักเล่นกันที่ อำเภอเบตง อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา หรืออำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี (ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2523 : 10)

14) โนราหอย เป็นการแสดงจำลองแบบโนรา แต่การแต่งกายทำอย่าง ง่ายๆ จากเปลือกหอย หรือใบไม้ เครื่องดนตรีก็ใช้อย่างง่ายๆ ไม่มีพิริตรอง บางทีเรียก “โนราซี่ เมา” หรือ “โนราไกลน” ยังมีแสดงกันอยู่บ้างในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และ สตูลในบางท้องที่ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 372)

15) ใต้ครีမ် หรือนายมนต์ หรือลิมน เป็นการแสดงดนตรีประกอบคำบูชาครูหมอ ตายาย หรือวิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อให้เข้าทรงเมื่อมีคนเจ็บไข้ได้ป่วย (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 6, 2828)

16) คำตัก เป็นการขับร้องบทกลอนเพื่อตักเตือนเจ้านาค เล่นเฉพาะงานบวชนาค และต้องเป็นนาคที่บวชครั้งแรก มีการขับร้องทั้งตอนที่อยู่ที่บ้าน อยู่ในวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนนำเจ้านาคเวียนรอบโบสถ์ มีแม่เพลงและลูกคู่รับ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 3, 1042)

17) ลอแก เป็นการละเล่นแบบโบราณของชาวไทยมุสลิม มีการเต้นรำออกท่าทางคล้ายโขน แต่ไม่สวมหน้ากาก หรือหัวโขน มีการหลอกหน้าเล่นตลกอย่างน่าเกลียดน่ากลัว ผู้แสดงอาจมี 1 – 2 คน เป็นชายล้วน ดนตรีมีซอ 1 คัน กลองแขก 1 ใบ และฆ้อง 1 ใบ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 373)

18) สลาเปะ เป็นการละเล่นพื้นเมืองโบราณของชาวไทยมุสลิม คล้ายพวกวงฉิ่ง ผู้เล่นมีคนเดียว มือสีซอ ปากขับร้องคล้ายการแห่ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 373)

19) อาแวลูตง เป็นการแสดงประกอบนิทานปรัมปราที่เกี่ยวกับสัตว์ ผู้แสดงแต่งตัวเหมือนสัตว์ แสดงกิริยาอาการเลียนแบบสัตว์ เดินไปตามจังหวะ ดนตรีมีซอ 1 คัน กลองแขก 1 ใบ ฆ้อง 1 ใบ ละมีคนขับร้องต่างหาก (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 373)

20) วายังเซียมหรือหนังตะลุงสยาม วายัง (Wayang) เป็นคำชวา แปลว่าการแสดง อาจเป็นหนังตะลุงหุ่น หรือละคร ส่วนคำว่า เซียม (Siam) คือ สยาม หรือประเทศไทยนั่นเอง รวมความแล้ว หมายถึง การแสดงหรือการเล่นหนังตะลุงของชาวมลายู ซึ่งเลียนแบบไปจากไทย การแสดงประเภทนี้ปัจจุบัน ในท้องถิ่นสามจังหวัดภาคใต้ตอนล่างยังมีให้ชมอยู่บ้าง วายังเซียมเลียนแบบหนังตะลุงปักษ์ใต้ ฉะนั้นรูปหนังทุกตัวจึงมีลักษณะคล้ายหนังตะลุงของไทย ยกเว้นตัวตลกซึ่งมีชื่ออย่างชาวบ้านไทยมุสลิม (ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2523 : 32)

21) เพลงนา เป็นการเล่นกลอนโต้ตอบ แก่กรรมระหว่างชาย หญิง นอกจากจะนิยมเล่นกันในท้องนาขณะทำนาแล้ว ยังนิยมเล่นในงานเทศกาลหรืองานมงคล มีแม่เพลงและมี “ทำยไฟ” คอยสอดเสริมคล้ายลูกคู่ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, หน้า 373)

22) เพลงเรือ เป็นการละเล่นขับบทกลอนประกอบการพายเรือในเทศกาลชักพระ หรืองานกุฎิน คล้ายกับการเห่เรือของภาคกลาง โดยการขับเพลงให้ลงกับจังหวะการพายเรือ ผู้พายต้องฟังเสียงเพลง ผู้ขับเพลงหรือแม่เพลงต้องเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบที่จะหาคำ

หรือหยิบยกเอาเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมมาสอดแทรกให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 11, 5540)

23) มหาชาติทรงเครื่อง เป็นการแสดงลิเกแบบพื้นเมือง เรื่องมหาเวสสันดรชาดก สลับการเทศน์มหาชาติ ตามเนื้อเรื่องในแต่ละกัณฑ์ ต่อจากที่พระเทศนา กัณฑ์นั้นๆ จบลง เพื่อให้ผู้ฟังเทศน์เปลี่ยนบรรยากาศและดึงดูดให้ผู้รักชอบความบันเทิงหันมาสนใจการฟังเทศน์ฟังธรรม (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, หน้า 373)

24) ดาระ เป็นศิลปะการแสดงประเภทรำพื้นบ้านชนิดหนึ่ง นิยมเล่นกันในหมู่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จังหวัดสตูล ได้รับความนิยมนิยมมาจากชาอู่อิอาระเบีย มักแสดงในงานมงคลต่างๆ มีการรำและร้องประกอบคล้ายรวงเงี้ยวแบบชาวบ้าน ใช้เครื่องดนตรีเพียงอย่างเดียวคือ รำมะนา (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 5, 2378)

25) แปะดบท เป็นการละเล่นในสมัยโบราณ โดยใช้บทกลอนอันมีฉันทลักษณ์เฉพาะโต้ตอบอวดคารมกัน (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 373)

(4) วัฒนธรรมการผลิตได้แก่ การทำนา การประมง การทำไร่ทำสวน การทอผ้า การเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. การทำนา (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 7, 3347)

การทำนาของชาวนาได้ต้องอาศัยแรงงานคนและแรงงานสัตว์เลี้ยงเป็นหลัก จึงเป็นเหตุให้ชาวนาบางรายที่มีที่นาหลายๆ นิยมการมีลูกมากเพื่อจะได้มีแรงงานช่วยกันทำนามากพอ ด้วยเหตุนี้ครอบครัวชาวนาจึงมักเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีลูกประมาณ 5 – 8 คน ที่มีลูกเกิน 10 คน ก็มีไม่น้อย สิ่งหนึ่งที่ควบคู่กับการทำนาคือ การเลี้ยงวัวหรือควายไว้ไถนา

ขั้นตอนการทำนาของชาวนามีดังนี้

1. การเตรียมการไถหว่านและปักดำ คือการเตรียมแปลงนา วัวหรือควายสำหรับไถ เครื่องไถ พันธุ์ข้าว
2. การไถหว่านและปักดำ
3. การดูแลรักษาข้าวกล้าจากศัตรูของข้าว และระบายน้ำให้อยู่ในระดับที่พอเหมาะ
4. การเก็บเกี่ยว

5. การหาบข้าว โดยผู้ที่หาบข้าวมักเป็นผู้ชาย โดยใช้ “แสก” (สาแหวก) เป็นเครื่องหาบ เพื่อขนย้ายข้าวจากขนาากลางนาไปยังโรงเก็บข้าวถาวร อาจมีการให้วัววนเพื่อนบ้านมาช่วยหาบ เรียกว่า “ออกปากหาบข้าว”
6. การจัดเก็บเลี้ยงข้าว ชาวภาคใต้นิยมเก็บข้าวเปลือกในรูปของข้าวเลี้ยง จะยังไม่นวดจนกว่าจะนำมากินหรือขาย

มีประเพณีและความเชื่อของชาวภาคใต้เนื่องแต่การทำนามากมาย ล้วนเป็นการกระทำเพื่อให้มีโชคลาภ ได้ผลผลิตมาก ให้ฝนฟ้าอำนวยตามฤดูกาล และเป็นการแสดงความกตเวทิตาคุณแก่แม่โพสพ เช่น การแรกนาขวัญ การทำขวัญข้าว

ในปัจจุบันวัฒนธรรมการทำนาของชาวภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ส่วนใหญ่หันไปนิยมใช้เครื่องจักรไถนาแทนวัวและควาย ใช้ปุ๋ยเคมีแทนปุ๋ยคอก และนิยมใช้ยาปราบศัตรูพืชมากขึ้น

ข. การประมง (มูลนิธิสืบนาคูกรมวัฒนธรรมไทย ธนาครไทยพาณิชย์ เล่ม 9, 4295)

การประมง หมายถึง การเพาะเลี้ยง จับ ดัก ล่อ ทำอันตราย ฆ่า และเก็บสัตว์น้ำชนิดต่างๆ รวมทั้งสาหร่ายและพันธุ์ไม้น้ำอื่นๆ ด้วย การประมงในภาคใต้อาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ การประมงน้ำจืด การประมงน้ำกร่อยและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และการประมงทะเล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การประมงน้ำจืด

การประมงน้ำจืดมีทั้งในแหล่งน้ำธรรมชาติ และการเพาะเลี้ยงในบ่อ แบ่งได้ 4 รูปแบบ คือ

- 1.1 การทำประมงแม่น้ำ ได้แก่ การจับสัตว์น้ำในแม่น้ำ ลำคลอง ห้วย อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น
- 1.2 การประมงในแหล่งน้ำท่วม คือ การจับสัตว์น้ำในแหล่งที่ลุ่มโดยใช้ ด้รื้อ ไช้ ไซ้ ฆวน ไซ ลอย แห กัด สุ่ม สวง ฆมวก และอื่น ๆ
- 1.3 การประมงในทะเลสาบ และหนองบึงต่างๆ จับกันตลอดปี แต่จะจับมากในฤดูฝน โดยใช้ โพงพาง เบ็ดราว กุ้ง ไซ บอย โม่ระ สุ่ม สวง แห ยอ เป็นต้น
- 1.4 การประมงในอ่างเก็บน้ำ ชลประทาน จัดเป็นการประมงเพื่อยังชีพ จับกันทั้งปี โดยใช้ เบ็ด ยอ แห ฆมวก สวง สุ่ม ไซ เป็นต้น

2. การประมงน้ำกร่อย และการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

การประมงน้ำกร่อยเป็นอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่งของประชาชนใน 13 จังหวัดภาคใต้ (ยกเว้นยะลา) เนื่องจากภาคใต้มีทะเลสาบสงขลา ปากแม่น้ำลำคลองหลายสายที่มีน้ำกร่อย และพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้ง 2 ฝั่ง จึงทำให้ภาคใต้มีความเหมาะสมต่อการทำประมงน้ำกร่อย ซึ่งได้แก่ การจับกุ้ง หอย ปู ปลา และสาหร่าย โดยใช้เครื่องมือพวก โพงพาง โมระ อวน แห ยอ ไซ ลอบ กัด เบ็ด และอื่นๆ

และเนื่องจากมีการจับสัตว์น้ำมากขึ้นทุกวัน จึงทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงอย่างมาก ประชาชนจึงหันมาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา และสาหร่ายมากขึ้น โดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ และกุ้งแชบ๊วย

3. การประมงทะเล

การประมงทะเล คือ การจับ ดัก หรือเก็บสัตว์น้ำที่ยังมีชีวิตซึ่งเจริญเติบโตเองโดยธรรมชาติ ด้วยเครื่องมือทำประมง หรือวิธีการอื่นๆ นิยมทำตั้งแต่ จังหวัดชุมพรลงไปจนถึงนราธิวาส และจากจังหวัดระนองถึงจังหวัดสตูล สามารถแบ่งย่อยเป็น 3 ประเภทคือ

3.1 การประมงชายฝั่งทะเล ใช้เรือหรือไม่ใช้เรือก็ได้ จับห่างจากฝั่งไม่เกิน 3 กิโลเมตร

3.2 การประมงทะเลนอกฝั่ง เป็นการจับสัตว์น้ำบริเวณไหล่ทวีป โดยใช้เรือขนาดใหญ่ขึ้น พร้อมด้วยห้องเย็น ออกทะเลนาน 1 – 2 อาทิตย์ ใช้ อวนลากขนาดกลาง อวนลอยปลา เบ็ดตกปลาหมึก อวนลากคานถ่าง และอวนล้อมจับสัตว์ชนิดต่างๆ

3.3 การประมงน้ำลึก หรือการประมงทางไกล ใช้เรือและเครื่องยนต์ขนาดใหญ่ ออกไปจับปลาในบริเวณไกลๆ เช่น อ่าวเบงกอล ทะเลจีนใต้ ฟิลิปปินส์ ใช้เวลาในการจับเป็นเดือนๆ ใช้เครื่องมือในการจับคือ อวนลาก อวนลากน้ำลึก เบ็ดราวปลาทูน่า เป็นต้น

ค. การทำไร่ทำสวน (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 471)

คนได้นิยมทำสวนมากกว่าทำไร่ เนื่องจากภาคใต้มีพื้นที่น้อย และมีฝนตกชุก ส่วนมากจะเป็นรายได้เสริมของเกษตรกรโดยปลูกแซมยาง แซมไม้ผล ระวังไม้ยืนต้น และปลูกก่อนหรือหลังการทำนา

การทำสวน ที่นิยมในภาคใต้ได้แก่ สวนยาง ซึ่งสามารถปลูกได้ดีทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้ มะพร้าว ปาล์ม น้ำมัน กาแฟ มะม่วงหิมพานต์ หมากรุก โกโก้ พริกไทย มะขาม ทุเรียน รวมถึงไม้ผลเมืองร้อน ได้แก่ เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง สะตอ ส้มโอ ลางสาด ขนุน มะม่วง มะนาว จำปาตะกั่ว ชลูด น้ำว่า ก้อยหอม ก้อยไข่ เป็นต้น

ง. การทอผ้า (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 10, 4702)

ผ้าทอที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของภาคใต้ได้แก่ ผ้าทอเกาะยอ และผ้าทอนาหมื่นสี ซึ่งถือว่าเป็นผ้าทอที่มีความประณีตและมีสีสันลวดลายต่างๆ สวยงาม เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างยิ่ง

จ. การเลี้ยงสัตว์

โดยมากจะเลี้ยงวัวควายสำหรับการทำนา ส่วนที่เลี้ยงเพื่อการพนัน ก็ฟ้าและความบันเทิง ได้แก่ วัวชน ไก่ชน สำหรับพื้นที่ที่มีชาวมุสลิมอยู่มากมักเลี้ยงแพะ สำหรับบริโภค ซึ่งลักษณะอื่นๆ ในการเลี้ยงสัตว์ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการเลี้ยงสัตว์ทั่วไปของภาคอื่นๆ

(5) วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย ได้แก่

ก. ประเพณีการเกิด (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 1, 327)

- มีความเชื่อว่าการดาจะตั้งครรภ์ได้ก็โดยการจุมพิตของวิญญาณซึ่งจะบอกเหตุให้รู้ ส่วนใหญ่ปรากฏในรูปของดาวตก (ผีพุ่งไต้) ชาวบ้านเรียกกันว่า “ผีแล่นตรวด”

- มารดาตั้งครรภ์ จะมีข้อห้ามหลายประการ เช่นห้ามนั่งคาบ้นไต่เรือ่น ห้ามตอกตะปู เพราะตะปูทำให้ไม้ติดกัน เชื่อว่าจะทำให้คลอดยาก ห้ามอาบน้ำหลังสิ้นแสงตะวัน เพราะจะทำให้แผ่นดิน ห้ามคนเดินผ่านหลังเวลานั่ง เพราะเชื่อว่าลูกในครรภ์จะมีลักษณะเหมือนคนที่เดินผ่านหลัง ห้ามกินของที่มีรสเผ็ด เพราะจะทำให้ลูกหัวล้าน ห้ามตอไข เพราะจะทำให้ลูกหลานแห้ง ห้ามฆ่าหรือทรมานสัตว์ เพราะกลัวสัตว์จะใช้ชาติ (ใช้กรรม) ห้ามไปงานศพ เพราะกลัวผีจะเข้าบ้าน เป็นต้น

- การฝากครรภ์ ชาวปักซีได้เรียกว่า “ฝากท้อง” กับหมอต้าแย เมื่อครบเดือนที่ 7

- ชาวปักซีได้สมัยก่อน ห้ามหญิงมีครรภ์ สามีและญาติมิตรเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ใดๆ ที่จะใช้เพื่อการคลอดก่อนที่หญิงนั้นจะคลอดเป็นอันขาด เชื่อกันว่าหากมีการเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ไว้ก่อนจะส่งผลเสียต่อหญิงมีครรภ์ สามี และญาติมิตร

การทำคลอดและการอยู่ไฟ หมอต้าแยทำพิธีรด หรือ “ตั้งรด” โดยปกติจะมีรด 3 รด คือ รดของสามี รดของหญิงที่จะคลอด และรดของหมอต้าแย พอใกล้คลอด หมอจะเอาน้ำมันมะพร้าววนวดที่ท้องแม่ เพื่อให้ถุงน้ำทั้ง (น้ำคร่ำ) แตก แม่นอนบนเสื่อซึ่งหมอต้าแยจะเอาผ้าผืนยาวผูกไว้กับข้อให้ห้อยลงมา เมื่อแม่เจ็บปวดจะได้จับผ้าไว้แน่น เพื่อบรรเทาอาการปวด โดยมีผู้ช่วยหมอต้าแย 2 คน จับเข้าแม่ไว้ไม่ให้แม่ดิ้น ซึ่งจะมีการภาวนาคาธาเสกน้ำให้กิน ซึ่งเชื่อว่าจะคลอดออกมาในทันทีทันใด หลังคลอด หมอต้าแยจะนวดแม่โดยใช้เท้าซึ่งเรียกว่า “เหยียบ” หรือ “เหยียบสุ่ม” โดยพลิกขาซ้ายของแม่ทับขาขวาแล้วขึ้นไปเหยียบจนแม่หายเมื่อย แล้วจึงเปลี่ยนเอา

ชาชวาเกยชาช้ายแล้วเหยียบอีก เชื่อกันว่าเพื่อให้เอ็นใหญ่ทั้งห้าร้อย เอ็นน้อยทั้งห้าพันเข้าที่ หลังจากนั้นหมอมจะอาบน้ำอุ่น แม่ภาวนาคาถา นะ มะ พะ ระ จำนวน 3 จบ ขณะอาบน้ำ อาบน้ำเสร็จเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย แล้วแม่จะกิน “ข้าวเรียน” คือ ข้าวเย็นกันหม้อที่ตำผสมกับพริกไทยและเกลือปั้นขนาดเท่าหัวแม่มือ จำนวน 3 ปั้น โดยกลืนกินกับน้ำอุ่น ข้าวเรียนนี้กินเพื่อบำรุงกำลัง ถัดจากกินข้าวเรียนแล้วแม่จะขึ้นแคร่อยู่ไฟ เพื่อให้ร่างกายอบอุ่นแข็งแรงโดยอยู่ไฟหลายวัน โดยมากท้องแรก 9 วัน ท้องหลังๆ 5 – 7 วัน

เมื่ออยู่ไฟครบกำหนดก็เลิกอยู่ไฟเรียกว่า “ออกไฟ” ในวันออกไฟ หมอดำแยจะทำพิธีปิดราดด้วย ซึ่งก็คือพิธีที่จะนำเครื่องบูชาที่ตั้งวางออกไป โดยต้องบอกกล่าวให้ครูของหมอและของพ่อแม่ของเด็กให้ทราบด้วย

- การบริบาลทารก พอคลอดแล้วหมอมจะรัดท้องแม่ให้รอกออกตามมาให้หมด ตัดสายสะดือแล้วอาบน้ำอุ่นให้โดยมักจะใส่ของมีค่าเช่น ทอง เพชร พลอย ลงไปด้วย เพื่อเป็นสิริมงคล หลังคลอด 6 ชั่วโมง เด็กต้องการนม โดยก่อนจะให้นมต้องเอาบอระเพ็ด (ปักซี่ใต้ เรียก “เจ็ดหมูน”) ห่อผ้าจุ่มลงในน้ำผึ้งรวงให้เด็กดูดเพื่อล้างเสมหะที่อยู่ในคอ ส่วนที่กระหม่อมของเด็กใช้ชันหมากหรือขมิ้นตำกับปูนหรือตีปลีตำกับยอดพาโหม (กระพังโหม) แล้วข้าว โปะกระหม่อม เชื่อว่าจะทำให้กระดูกอ่อนที่กระหม่อมเด็กเชื่อมติดกันเร็ว นอกจากนี้ยังนิยมเอาด้ายร้อยมหาหงส์และหัวไพล ผูกข้อมือเด็กด้วย เชื่อว่า มหาหงส์นั้นใช้สำหรับให้กลิ่นเข้าจมูกเด็กเพื่อป้องกันหวัด ส่วนหัวไพลนั้นเชื่อว่าเป็นยาสำหรับกันผีไม่ให้มารบกวนหรือทำอันตรายเด็ก

- การฝังรก จะเอาพริกไทยตำกับเกลือคลุกกับรก ใส่รกลงในหม้อดิน หรือกระสอบหนัง ปิดด้วยผ้าขาว แล้วนำไปฝังใต้ต้นไม้

- การเปิดปากเด็ก เมื่อเด็กนอนในกระดังครบ 3 วัน หมอมจะทำพิธีเปิดปากเด็ก(บางแห่งเรียก เบิกปาก) โดยใช้หนามหรือเข็มจำนวน 3 เล่มจิ้มน้ำตาลแว่นจำนวน 1 แผ่น หรือขนมหวานก็ได้ แล้วนำไปแหย่ปากเด็กให้เด็กดูด หลังจากนั้นก็ทำพิธีขึ้นเปลหรือนำเด็กลงเปล

- พิธีทำแม่ชื้อและทำขวัญเด็ก ทำเมื่อเด็กเกิดเจ็บป่วย หรือขวัญไม่ดีไม่ว่าด้วยประการใดๆ

ข. ประเพณีการบวช (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทย พาณิชย์ เล่ม 8, 3946)

- พุทธศาสนิกชนภาคใต้เชื่อว่า การอุปสมบทเป็นทายาทในพระบวรพุทธศาสนาเป็นกุศลอย่างยิ่งทั้งแก่ผู้บวชและญาติมิตรทั้งมวล เหตุนี้เมื่อมีบุตรชายจะมักอธิษฐานว่าให้ได้มีโอกาส”เกาะชายผ้าเหลืองเข้าวัด”

- คนสมัยโบราณไม่นิยมที่จะให้บุตรของตนแต่งงานกับชายที่ยังไม่ผ่านการอุปสมบท เพราะถือว่าเป็นคนดิบ ไม่ได้ผ่านการขัดเกลาจิตใจจากการบวชเรียน

- การอุปสมบทตามนัยนี้หมายถึงการบวชแล้วเข้าพรรษาอย่างน้อย 1 พรรษา ผู้ที่ผ่านการบวชเรียนแล้วจะได้รับยกย่องจากสังคม เปลี่ยนค่านามาน้ำชื่อ โดยผู้อาวุโสกว่าจะเปลี่ยนจาก “อ้าย” เป็น “เณร” ผู้ที่อาวุโสน้อยกว่าจะเปลี่ยนค่านามาน้ำชื่อจาก “บ่าว” เป็น “หลวง” เช่น เรียก “พี่หลวง” “น้องหลวง” เป็นต้น ถ้าผู้ใดอุปสมบทเพียงไม่กี่วันก็มักจะถูกล้อเลียนว่า “บวชผ้าเหลืองยังไม่ทันเมา” หรือ “บวชพอให้หลวงตาหลวงยายเรียกว่า ‘เณร’ “

- บางท้องถิ่นนิยมให้ผู้ขอบวชนำดอกไม้ ฐูปเทียนไปกราบขอโหสิต่อบรรดาญาติผู้ใหญ่ เป็นรายบุคคล ก่อนจะทำพิธีปลงผม การแต่งกายไปขอโหสิกรรมบางรายแต่งชุดเดียวกับที่จะใช้ แต่งตอนแห่เข้าอุโบสถซึ่งในชนบทนิยมใช้ผ้าสีอ่อนนวลหม่นเฉียงป่า ใช้ผ้าไหมหรือผ้าทอพื้นเมืองที่มีสีอ่อนนวล นุ่งจีบแล้วใช้เข็มขัดคาดทับ

- การแห่หน้าบางท้องถิ่นนิยมแห่อย่างสงบ บางท้องถิ่นนิยมใช้คานหามหรือให้ขี่ม้า บางท้องถิ่นนิยมให้ขี่คอ บางที่การแห่หน้ากลายเป็นความสนุกรื่นเริงของบรรดาญาติมิตร

- บางรายอาจมีการฉลองพระบวชใหม่หลังจากได้บวชแล้ว โดยมีการสวดมนต์เย็นและเลี้ยงพระเข้าอย่างงานมงคลทั่วๆ ไป

- มีความเชื่อบางอย่างเกี่ยวกับพิธีการบวช เช่น ห้ามไม่ให้หญิงมีครรภ์เข้าไปอยู่ในบริเวณอุโบสถขณะทำพิธีสวดปฏิบัติ ด้วยเชื่อว่าความขลังของบทสวดจะทำให้หญิงมีครรภ์คลอดไม่ออก

- ในบางท้องถิ่น ผู้ชายที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปไม่ว่าหนุ่มหรือแก่ ถ้าเคยมีครอบครัวมาก่อนแล้ว จะมีบุตรหรือไม่ก็ตาม ภายหลังเกิดเบื่อน่ายในการครองเรือน มีศรัทธาปลาทะขอบวชในพระพุทธศาสนา การบวชของชายผู้นั้นจะเรียกว่า “บวชพ่อหลวง”

- บวชหน้าไฟเป็นการบรรพชาเป็นกรณีพิเศษ เมื่อบุพการีผู้มีพระคุณต้องล้มตายลง การบวชหน้าไฟมักไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า ในอดีตการบวชหน้าไฟจะโกนหัวเป็นนาคแล้วบรรพชาเป็นสามเณรกันหน้าเชิงตะกอน พอบรรพชาเสร็จแล้วก็จะทำพิธีจุดไฟเผาศพ ผู้ที่ได้บรรพชาเสร็จใจใหม่ๆ จะได้ร่วมจุดไฟเผาด้วย ซึ่งเชื่อกันว่าดวงวิญญาณของผู้ตายจะได้รับผลบุญในครั้งนี้ด้วย ต่อมาได้มองเห็นกันว่า การไปบรรพชาหน้าเชิงตะกอนดังกล่าวเป็นการไม่สะดวกหลายประการ จึงได้พัฒนาการบวชให้เหมาะสมขึ้นโดยนิยมทั้งบรรพชาและอุปสมบทให้เสร็จสมบูรณ์จากวัดเสียก่อนแล้วพระภิกษุรูปนั้นก็มาร่วมพิธีสวดศพ ณ ที่ตั้งศพ และร่วมเผาศพจนเสร็จพิธี ก็ถือกันว่าเป็นการบวชหน้าไฟเช่นเดียวกับในอดีต

ค. ประเพณีการแต่งงาน (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม 6, 2780)

ประเพณีการแต่งงานของภาคใต้มีลักษณะสำคัญดังนี้

1. ถือว่าการแต่งงานเป็นเครื่องวัดความบรรลุนิติภาวะ หรือความเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์

2. ผู้ที่ผ่านการแต่งงานแล้วจะเป็นที่เชื่อถือของสังคมมากกว่าตอนที่ยังเป็นโสด
3. ผู้ที่แต่งงานจำต้องบวชเรียนเสียก่อนด้วยความพึงพอใจทั้งผู้ปกครองของฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว
4. ขั้นตอนการแต่งงานของชาวภาคใต้ เป็นไปตามค่านิยม ความเชื่อและประเพณีนิยมดังต่อไปนี้
 - 1) การเกี่ยวพาราสี
 - 2) การทาบทาม
 - 3) การสู่ขอ
 - 4) การแต่งงาน

ง. ประเพณีการตาย (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคาร์ไทย พาดินชัย เล่ม 1, 344)

ประเพณีการตาย มีพิธีการต่างๆ ดังนี้

1. พิธีต๋อย เป็นพิธีเสกทำนํ้ามนต์ขับไล่ผีสงสารรังควานโดยหมอผี
2. การอาบน้ำศพ โดยใช้ขี้ผึ้งกับดินเหนียวตำเคล้าให้เข้ากันแล้วเอานํ้าร้อนนํ้าเย็น นํ้ามะพร้าวมาผสมเพื่ออาบชำระศพให้สะอาด
3. การป้องกันไม่ให้ศพเน่าเร็วและการตกแต่งศพโดยการออกนํ้าผึ้งรวงกับการบูรลงไปในท้องทากๆ เพื่อไม่ให้ศพเน่าเร็ว
4. การผูกศพ ผูกด้วยขาวโดยผูกกรอมมือ กรองเท้าแล้วโยงไปผูกไว้กับคอ เอาดอกไม้ธูปเทียน ซองหมากพลูใส่มือให้ ถ้าเป็นศพคนที่มั่งมีเงินทองมักเอาแหวน ทองรูปพรรณใส่ในปากศพ
5. การตราสัง โดยเอาผ้าขาวห่อศพทาบไปมาหลายๆ ชั้น ผูกตราสังด้วยด้ายขาวเป็นเปราะๆ ให้แน่นหนาตั้งแต่หัวจรดเท้า แล้วจึงนำศพใส่โลง
6. การทำโลงศพ ทำให้ปากโลงผายกว่ากันเล็กน้อย มีการนิมนต์พระมาสวดหน้าศพ
7. การตั้งศพ – สวดศพ นิยมจัดให้ศพหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก จัดแจกัน ปักดอกไม้ พานดอกไม้ เชิงเทียน วางถัดกันไป ตั้งผ้าโยงที่บูชาพระให้ผู้ตายตรงหน้าศพ และตั้งโต๊ะหมู่บูชาสำหรับพระพุทธรูป การตั้งศพทำบุญที่บ้านโดยมากทำกัน 3 วัน หรือ 7 วัน มีเทศน์และสวดอภิธรรมในเวลากลางคืน ตลอดเวลาที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลจะมีการตั้งอาหาร ข้าว นํ้าให้ศพกินวันละ 2 เวลา บางรายจะมีการเคาะโลงศพบอกให้กินด้วย
8. การประโคมงานศพ ชาวใต้จะใช้นิยม “กาหลอ” เป็นดนตรีประโคมงานศพ

9. วันเผาศพ ทางภาคใต้ถือเอาวันขึ้น – แรมเป็นสำคัญ คือ ข้างขึ้นห้ามเผาวันเลขคี่ ข้างแรมห้ามเผาวันเลขคู่ โดยเผาได้แม้จะตรงกับวันพระ วันอาทิตย์ วันศุกร์ หรือวันไหนๆ ก็ไม่ห้าม (ต่างกับภาคกลางที่ห้ามเผาศพวันศุกร์)
10. การนำศพไปเผา เวลานำศพออกจากบ้านต้องทำ “ประตูปราง” คือเอาไม้สีอันทำเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทาบไว้ที่ประตูเรือนข้างนอก ที่จะนำศพออกไป เมื่อเคลื่อนศพ ต้องให้ลูกหรือหลานคนสุดท้ายของผู้ตายถือ “ข้าวบอก” ตามศพไปด้วย ศพที่จะนำออกจากบ้านให้เอาเท้าไปก่อน และให้กลบรอยคนหามเสียด้วย ทั้งนี้เพื่อมิให้ผีกลับบ้านถูก ต้องมีพระนำศพ เรียกว่า “พระเบิกทาง” เมื่อนำศพถึงป่าช้าจะหามศพเวียนที่เผา โดยเวียนซ้าย 3 รอบ จึงยกศพขึ้นตั้งบนที่เผา ต้องหันศีรษะศพไปทางทิศตะวันตก
11. ที่เผาศพนิยมทำขึ้นชั่วคราว ไม่มีเชิงตะกอนถาวรโดยปักเสาขึ้น 4 ดับ มีเพดานคาดบน เรียกว่า “สามสร้าง” หรือ “สามล้าง”
12. การขอขมาเข้าป่าช้า โดยใช้ข้าวบอกที่ลูกหรือหลานคนสุดท้ายถือมาเพื่อเป็นเครื่องสังเวจเจ้าเปรว (เจ้าป่าช้า)
13. การกราบไหว้ขมาศพ ต้องเอาฝ่ามือออกข้างนอก เอาหลังมือประกบกัน
14. การประชุมเพลิง จะมีคนคอยดูแลให้ไฟไหม้โลงช้า เพื่อให้ไฟไหม้ศพเสียก่อน มิเช่นนั้นอาจเห็นศพโผล่ออกมาเป็นที่อุจาดตา
15. การดับธาตุ ในรุ่งเช้าของวันถัดจากวันเผาศพ จะเก็บอัฐิเข้าเป็นรูปคนนอนหันหัวไปทิศตะวันตก โดยเผากระดูกมาจัดวางไว้ตามที่ เช่นกระดูกหัวไว้ทางหัว เรียกว่า “การดับธาตุ” ต่อจากนั้นก็เก็บกระดูก อังคารที่ห่อไว้ส่วนหนึ่งก็เอาไปฝังป่าช้าหรือในวัด (สมัยนี้บางรายนิยมเอาไปลอยทะเล)

2.5.4 ประเพณีที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวของภาคใต้ (เจริญ ตันมหาพราน, 2541ก ; เจริญ ตันมหาพราน. 2541ข)

ประเพณีที่สำคัญซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในภาคใต้ได้แก่

- (1) ประเพณีสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์ และแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- (2) ประเพณีสมโภชเจ้าแม่โต๊ะโมะ อำเภอสุไหงโกลก จังหวัดนราธิวาส
- (3) ประเพณีปล่อยเต่า จังหวัดภูเก็ต
- (4) ประเพณีกินเจ จังหวัดภูเก็ต
- (5) ประเพณีแข่งขันนกเขาชวา จังหวัดนราธิวาส
- (6) ประเพณีแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จังหวัดปัตตานี
- (7) ประเพณีแข่งขันเรือยาว และเรือกอลและ จังหวัด นราธิวาส
- (8) ประเพณีให้ทานไฟ จังหวัดพังงา

- (9) ประเพณีชักพระ
- (10) ประเพณีวันสารทเดือนสิบ
- (11) ประเพณีลอยกระทง
- (12) ประเพณีลอยแพ เกาะยอ จังหวัดสงขลา
- (13) ประเพณีสงกรานต์
- (14) ประเพณีแห่พระ แข่งเรือ ขึ้นโขน ชิงธง จังหวัดชุมพร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2544 : 2) อีกทั้งยังเป็นทางหนึ่งที่จะสร้างรายได้ให้เกษตรกรในท้องถิ่นชนบท ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในชนบทกับการจับจ่ายใช้สอยเงินของนักท่องเที่ยว (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542 : 3-11) โดยใช้หลักการอนุรักษ์โดยเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม มีการจัดระบบการบริหาร การจัดการคุณภาพ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542ก : 3-20)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542ก : 3-13) คือ

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตร ซึ่งหมายถึงทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเกษตรกรรม โดยครอบคลุมบทบาทของพื้นที่กระบวนการ และกิจกรรมการเกษตร ซึ่งสามารถคัดเลือกนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้

2) ตลาดการท่องเที่ยว เป็นการจัดการการตลาดที่มีความชัดเจนจากความต้องการเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะด้านของนักท่องเที่ยว เช่น การศึกษาการเกษตรแบบชีวภาพ การจัดทำวีรณไม้ม เป็นต้น

3) บริการการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ซึ่งจะต้องเกี่ยวเนื่องกับการเกษตรกรรมและชนบท เช่น การพักตามบ้าน แบบที่เรียกกันว่า Home Stay) และพักตามสวนของเกษตรกร